

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2008-2009

4 februari 2009

GEDACHTEWISSELING

**over het ‘Arbeidsmarktrapport. Basisonderwijs en secundair onderwijs. April 2008’
en het ‘Evaluatierapport Terbeschikkingstelling wegens persoonlijke
aangelegenheden voorafgaand aan het rustpensioen. Oktober 2008’**

VERSLAG

**namens de Commissie voor Onderwijs, Vorming, Wetenschap en Innovatie
uitgebracht door de heer Dirk De Cock**

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: mevrouw Monica Van Kerrebroeck.

Vaste leden:

de heer Werner Marginet, de dames Katleen Martens, An Michiels, Marie-Rose Morel, de heer Leo Pieters;

de heer Paul Delva, de dames Kathleen Helsen, Sabine Poleyn, Monica Van Kerrebroeck;

de dames Stern Demeulenaere, Laurence Libert, de heer Hans Schoofs;

de heer Dirk De Cock, mevrouw Anissa Temsamani, de heer Robert Voorhamme.

Plaatsvervangers:

mevrouw Marijke Dillen, de heren Pieter Huybrechts, Stefaan Sintobin, de dames Greet Van Linter, Gerda Van Steenberge;

de heren Ludwig Caluwé, Jos De Meyer, mevrouw Vera Jans, de heer Luc Martens;

de heer Karlos Callens, de dames Margriet Hermans, Fientje Moerman;

de heren Chokri Mahassine, Ludo Sannen, Joris Vandenbroucke.

Toegevoegde leden:

de heer Jef Tavernier;

de heer Kris Van Dijck.

INHOUD

Blz.

1. Toelichting door de heer Patrick Poelmans, afdelingshoofd afdeling Advies en ondersteuning onderwijspersoneel van AgODi	4
2. Vragen en opmerkingen van de leden	5
2.1. Tussenkost van de heer Dirk De Cock	5
2.2. Tussenkost van de heer Hans Schoofs.....	5
2.3. Tussenkost van mevrouw Kathleen Helsen.....	5
2.4. Tussenkost van de heer Ludo Sannen.....	6
2.5. Tussenkost van mevrouw Sabine Poleyn	6
2.6. Tussenkost van de heer Jef Tavernier.....	7
2.7. Tussenkost van mevrouw Anissa Temsamani	7
2.8. Tussenkost van mevrouw Monica Van Kerrebroeck.....	7
3. Antwoorden van de minister en de heer Patrick Poelmans	8

DAMES EN HEREN,

De Commissie voor Onderwijs, Vorming, Wetenschap en Innovatie hield op 15 januari 2009 een gedachtewisseling over het 'Arbeidsmarktrapport. Basisonderwijs en secundair onderwijs. April 2008' en het 'Evaluatierapport Terbeschikkingstelling wegens persoonlijke aangelegenheden voorafgaand aan het rustpensioen. Oktober 2008' met de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming en de heer Patrick Poelmans, afdelingshoofd afdeling Advies en ondersteuning onderwijspersoneel van AgODi (Agentschap voor Onderwijsdiensten).

1. Toelichting door de heer Patrick Poelmans, afdelingshoofd afdeling Advies en ondersteuning onderwijspersoneel van AgODi

De heer *Patrick Poelmans*, medeauteur van het rapport, zegt dat de onderwijsadministratie sinds het einde van de jaren '90 jaarlijks een rapport opstelt over de situatie op de onderwijsarbeidsmarkt en de prognoses voor de komende drie tot vijf jaar. In het decreet van 8 juni 2000 houdende dringende maatregelen betreffende het lerarenambt is ook bepaald dat het departement Onderwijs jaarlijks een arbeidsmarktrapport opmaakt.

Vervolgens schetst de spreker de algemene mechanismen van de rapportering, die neerkomen op de vergelijking van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt voor leerkrachten. Drie factoren bepalen de vraag, waarvan de belangrijkste de uitstroom is. In de voorliggende prognoseperiode, die loopt van de schooljaren 2007-2008 tot 2010-2011 (hierna 2007-2010 genoemd), veroorzaken de pensionering en de voorafgaande terbeschikkingstelling (TBS) 80% van de vraag. De tweede factor wordt gevormd door beleidsmaatregelen die de werkdruk verkleinen. Als voorbeeld voor deze periode noemt de spreker de maatregelen uit cao VIII op het vlak van zorg en functiedifferentiatie in het secundair onderwijs, die goed zijn voor 15%. De derde factor is de demografische evolutie, door het stijgende aantal geboorten van de laatste jaren goed voor 5% van de vraag.

In de periode 2007-2010 zijn voor het opvangen van de eerste factor 11.500 nieuwe leerkrachten nodig in het leerplichtonderwijs, een stijging van 15% ten opzichte van 2005-2008. Voor de tweede factor ging het in de vorige periode slechts om 300 FTE (fulltime equivalenten) terwijl de vraag in de periode 2007-2010 daardoor stijgt met 2000 FTE. De derde factor zorgde in de vorige periode voor een vraag van 100 FTE, in de periode 2007-2010 bedraagt zij 800 FTE.

In totaal bedroeg in de periode 2005-2008 de vraag naar leerkrachten in het leerplichtonderwijs 10.400 FTE, in 2007-2010 zal zij met 40% stijgen tot 14.300 FTE. De heer Poelmans wijst erop dat het reële tekort hoger ligt, want gemiddeld wordt 1 FTE ingevuld door 1,4 personen.

Vervolgens bespreekt hij het aanbod, dat in de eerste plaats bepaald wordt door het aantal mensen dat afstudeert in de lerarenopleiding. Tot nu toe is het aantal zij-instromers immers beperkt. Ook de arbeidsreserve, met andere woorden de resterende groep van werkzoekenden, is serieus aan het dalen.

Het aantal pas afgestudeerden dat op de arbeidsmarkt terechtkomt, kan men aflezen van het aantal diploma's, nadat men twee correcties heeft toegepast. Om te beginnen is het zo dat een deel afgestudeerden niet doorstroomt naar het onderwijs. Verder is er een groep die wel start, maar het binnen vijf jaar voor bekeken houdt. De percentages van blijvers bedragen voor het kleuteronderwijs 61% (68% in de vorige prognose), voor het lager onderwijs 73% (was 78%), voor regenten 50% (eerder 52%), en voor de licentiaten of masters 27% (in de vorige prognose nog 39%). Daarbij komt dat er op alle niveaus sprake is van een daling van het aantal afgestudeerden. Voor de eerste twee genoemde groepen bedraagt zij 12%, voor de andere twee respectievelijk 7% en 2%.

Vervolgens vergelijkt de heer Poelmans deze gegevens met de eerder beschreven vraag en met het tekort dat bestond in maart 2007 (in die maand is de vraag de hoogste van het schooljaar). In dit verband wijst de spreker op de markt voor interimopdrachten van korte duur, die voor leerkrachten enkele duizenden FTE bedraagt. Scholen moeten in de loop van het schooljaar kunnen rekenen op deze zogenaamde stille reserve. Het blijkt dat scholen nog altijd eerder geneigd zijn nieuwe mensen in dienst te nemen dan deeltijdwerkers meer uren te geven.

Resultaat van deze vergelijking voor het kleuteronderwijs is een tekort van 500 tot 600 FTE. De schommeling is te verklaren door het feit dat sommige banen in het basisonderwijs niet noodzakelijk voor elke school evenveel eenheden kosten. Voor sommige, zoals zorgcoördinator, hebben scholen de keuze tussen mensen met een verschillend opleidingsniveau. In het lager onderwijs zit men met 40 tot 164 FTE op de nullijn. In het secundair onderwijs is er sprake van een tekort van 324 FTE.

Daarop presenteert de heer Poelmans recente VDAB-gegevens (Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding), die niet in het rapport verwerkt zijn. Zij indiceren heel duidelijk een tekort op de arbeidsmarkt. Het gemiddelde aantal

werkzoekenden voor een baan in het onderwijs in het leerplichtonderwijs daalde tussen 2006 en 2008 van 4500 tot 3200. De arbeidsreserve is duidelijk gedaald, concludeert de spreker. De vervullingspercentages voor VDAB-vacatures daalden in dezelfde periode voor het basisonderwijs van 83 tot 78%, voor de eerste graad van het secundair onderwijs van bijna 88 naar 79%, en voor de tweede en derde graad van 87 naar 78%. Ook dat is een duidelijke indicator van een toenemend tekort.

2. Vragen en opmerkingen van de leden

2.1. Tussenkost van de heer Dirk De Cock

De heer *Dirk De Cock* merkt op dat het rapport negen maanden oud is en inmiddels enigszins ingehaald door de crisis. Het lid acht het niettemin belangrijk dat een dergelijk rapport regelmatig wordt gepubliceerd. De nuancering dat voor 1 FTE gemiddeld 1,4 tot 1,5 personen nodig zijn, wordt inderdaad vaak vergeten in de pers, wat voor een vertekening van de cijfers zorgt.

De heer De Cock treedt bij dat naar creatieve oplossingen moet worden gezocht. Hij herinnert aan de vervangingspool tijdens de vorige legislatuur, die bij het begin van deze niet meer nodig bleek. Misschien zal de huidige crisis voor iets meer aanbod zorgen op de arbeidsmarkt van het onderwijs.

Het lid meent dat scholen vooral te maken hebben met een tekort aan vervangleerkrachten in de maanden februari, maart en april. Daarvoor is een reserve van ongeveer 4000 personen nodig. Die zijn er niet. In oktober 2008 waren er slechts 3004, in november 2112 en in december 2823, berekende de heer De Cock op basis van VDAB-cijfers. Er zijn 1347 kandidaten te kort. Dat betekent voor het secundair onderwijs dat ongeveer 20 lesuren niet gegeven worden.

Een van de creatieve oplossingen zou een vervangingsgroep van gepensioneerden kunnen zijn, waarvoor de minister al groen licht gaf. Andere worden gevormd door de tijdelijke overgang van deeltijdse leerkrachten naar een fulltime, deeltijdwerkers uit de privésector en zij-instromers. Men zou moeten evolueren naar een databank voor tijdelijke vervangingen.

De oplossingen moeten echter ook financieel aantrekkelijk zijn voor de kandidaten. Een gepensioneerde onderwijzer deelde het lid mee dat hij bij een vervanging netto 2,7 euro overhoudt per lesuur. Het lid suggereert om na te denken over een tijdelijke vrijstelling van belastingen.

Het lid pleit er tot slot voor de gepresenteerde cijfers te actualiseren in het licht van de gevolgen van de crisis.

2.2. Tussenkost van de heer Hans Schoofs

De heer *Hans Schoofs* begrijpt dat het moeilijk is om te vermijden dat de cijfers enigszins achterhaald zijn. De arbeidsmarkt is conjunctuurgebonden en kan snel wendingen ondergaan. Het lid informeert vervolgens naar de aanwezigheidsgraad van kleuters. In hoeverre is de evolutie op dat vlak in kaart gebracht? Zij verklaart volgens hem voor een deel de vraag naar meer personeel.

Het lid wijst er vervolgens op dat de fenomenen regiogebonden zijn. De problemen zijn veel nijpender in stedelijke gebieden en zij stapelen zich ook op. Het lid pleit voor een batterij aan maatregelen, en dat niet alleen op het vlak van personeelsinzet maar ook inzake infrastructuur.

Met het huidige systeem van de korte vervangingen kan men snel inspelen op tijdelijke afwezigheden, maar werkzoekende leerkrachten willen dat liever niet het hele jaar door doen. Korte vervangingen aanvaarden zij wel tussen lange door. Ook voor deze mensen speelt de verleiding van de privésector. Overweegt de minister om voor een aantal knelpuntvacatures terug naar het systeem van de vervangingspool te gaan en voor andere de korte vervanging te bestendigen? Is met andere woorden de mengvorm een optie?

Vervolgens gaat het lid in op de genderinvalshoek. Is er opnieuw sprake van een toename van mannen in de in- en uitstroom van de lerarenopleiding? Heeft zij te maken met de economische recessie?

Tot slot informeert de heer Schoofs naar de reden waarom zoveel meer nieuwe leerkrachten binnen vijf jaar afhaken in het kleuteronderwijs dan op andere niveaus.

2.3. Tussenkost van mevrouw Kathleen Helsen

Mevrouw *Kathleen Helsen* vraagt aandacht voor de aanpak op lange termijn. Een van de belangrijke punten daarbij is dat competente en gemotiveerde leerkrachten, die uitstromen uit de door Vlaanderen gefinancierde opleiding, vanwege de werkonzekerheid en werkdruk na een aantal jaar het onderwijsveld verlaten. Men verliest dus de mensen in wie men geïnvesteerd heeft en die men bovendien nodig heeft. Het is daarom belangrijk dat de overheid aandacht heeft voor het aanbieden van een voldoende aantrekkelijke werkomgeving.

Wat de werkdruk betreft, is de aandacht voor de aanvangsbegeleiding positief. Zij biedt steun, maar anderzijds verlaagt zij ook weer niet de werkdruk. Het lid pleit ervoor om na te denken over de mogelijkheid om te differentiëren tussen beginnende en leerkrachten met een aantal jaren ervaring.

Vervolgens suggereert het lid om de mensen uit de lerarenopleiding ruimer in te zetten. Als voorbeeld geeft zij het huidige tekort aan kleuterleidsters en overschot aan onderwijzers. Is het niet mogelijk om een beperkte bijscholing te geven aan mensen die al een specifieke opleiding hebben gevolgd? Moet men in de lerarenopleiding niet gaan naar een verbreding van de vakinhoud met het oog op een ruimere inzetbaarheid in het werkveld?

Mevrouw Helsen heeft vragen bij de toenemende inzet van mensen die niet de noodzakelijke bekwaamheidsbewijzen hebben. Vormt dit een risico voor de kwaliteit? Zo niet, moeten dan niet minstens de vereisten beter geformuleerd worden?

Vervolgens gaat zij in op de moeilijkheid om in het secundair onderwijs beroepsleerkrachten te vinden in richtingen als autotechniek, hout, sanitair of hotel. Kan de invulling niet verbeterd worden door een betere samenwerking met het bedrijfsleven?

Het probleem van zij-instromers is vooral de onvoldoende vergoeding. De minister zegt daarop dat het budget niet groot genoeg is. Het lid verwacht dan ook geen snelle oplossing.

De inzet van gepensioneerden of terbeschikkinggestelden biedt mogelijkheden, maar zij moeten dan wel bij alle aspecten van de schoolorganisatie betrokken worden. Anders worden zij een aparte personeelsgroep en dat is geen goede zaak.

2.4. Tussenkoms van de heer Ludo Sannen

Ook de heer *Ludo Sannen* vindt het arbeidsmarktrapport belangrijk. Over een aantal antwoorden op de problemen die achter de cijfers schuilen, kan men nu waarschijnlijk al met de vakbonden onderhandelen, zoals de aantrekkelijkheid op het vlak van salaris. Men zou bijvoorbeeld een master zonder getuigschrift van pedagogische bekwaamheid (GPB) al meteen het volledige loon kunnen geven op voorwaarde dat hij het GPB binnen drie jaar behaalt.

Over de inzetbaarheid voor opdrachten kan eveneens met de vakbonden onderhandeld worden, denkt het lid. Ook voor de zij-instromers is een oplossing essentieel, ongeacht de kostprijs. Hij stelt dat de vakbonden de kostprijs opdrijven, om het historisch passief in verrekening te brengen. Dat biedt geen

oplossing. Het lid meent dat men jongeren de idee meegeeft dat wie in een job stapt niet in diezelfde job met pensioen zal gaan. In het onderwijs is dat nog altijd anders. Het is volgens hem daarom essentieel een soepel uitstappen uit en terugstromen naar het onderwijs met degelijke loonvoorwaarden mogelijk te maken om tot een oplossing te komen voor de zij-instromers. Dat zou een consequente houding zijn van de overheid, besluit de heer Sannen.

Wat het lid vooral beangstigt, zijn de cijfers over hoeveel mensen het onderwijs weer verlaten. Hij wil de oorzaken kennen en refereert aan de doctoraatsstudie 'Worstelen met werkdruk' van mevrouw Katrijn Ballet waarin een aantal stresselementen en facetten zijn vermeld die het onderwijs minder aantrekkelijk maken.

De heer Sannen is ervan overtuigd dat het loon niet als eerste oorzaak kan worden gezien. De overheid maakt regelgeving en wil een beleid sturen, stelt hij. Maar in onderwijs zijn het mensen die het moeten waarmaken. Het is zaak van de impact op die mensen voor ogen te houden. Goed personeelsmanagement en voldoende beleidsbekwaamheid bij de directies moet dat mogelijk maken zonder bedreigend over te komen. De heer Sannen betwijfelt of dat altijd goed loopt.

Het lid meent ook dat een decreet maken en de lerarenopleiding omvormen niet de facto tot een kwalitatieve output van afgestudeerden leidt. Die kwaliteit blijvend garanderen wordt volgens hem een van de grootste knelpunten voor de volgende legislatuur. Ook in Nederland is dat zo. Daarom pleit hij ervoor om leerkrachten met een masteropleiding in het secundair onderwijs te houden. Alleen al de aanwezigheid ervan spiegelt af op de hele schoolomgeving, stelt de heer Sannen. Er was in een verzwaarde lerarenopleiding voor masters voorzien, wat in eerste instantie een toename van kandidaten teweegbracht. Het lid wil weten hoe de cijfers geëvolueerd zijn, want hij hoorde van een dramatische daling. Masters kiezen van bij de initiële opleiding om daar ook de lerarenopleiding te volgen en gaan dan de weg van de GPB. Dat impliceert volgens de heer Sannen dat men zodoende precies het omgekeerde bereikt van de doelstelling. In de GPB is onder meer de didactische benadering het zwakke broertje. Dat vindt het lid logisch, omdat er sprake is van een populatie mensen met allemaal andere vakbekwaamheden. De kwaliteitsgarantie en de aanwezigheid van voldoende masters in het onderwijs zijn de grootste zorg voor de heer Sannen.

2.5. Tussenkoms van mevrouw Sabine Poleyn

Mevrouw *Sabine Poleyn* informeert of het klopt dat

voor TBS alleen in het kleuteronderwijs geldt dat men niet kan terugkeren. Zijn daarvan cijfers en informatie over concrete gevallen beschikbaar, vraagt ze. Ze vreest immers dat mensen die op een latere leeftijd eens een verkeerde keuze maken, tot hun pensioen daarvoor gestraft zouden blijven.

Het lid kan zich vinden in een doelgroepgerichte campagne ten behoeve van de instroom. Ze denkt daarbij vooral aan mannen en allochtonen. Het lijkt haar vooral van belang voor de brede maatschappelijke ontwikkeling van leerlingen.

Voor de zij-instroom voegt mevrouw Poleyn nog toe aan de reeds gemaakte opmerkingen, dat men moet nagaan welke beroepen heel dicht bij het onderwijs aanleunen en waarvan de anciënniteit niet wordt meegenomen. Ze geeft het voorbeeld van revalidatiecentra en stelt dat als men begint met die beroepen, de kost misschien niet zo hoog zal oplopen. Het zou logischer zijn in het beleidsperspectief en een verschil maken voor heel wat mensen.

Voor tijdelijken lijkt het haar interessant een tussenstatuut te maken dat bijkomende voordelen garandeert voor wie in een dergelijk statuut terechtkomt. Wie jong instapt in het onderwijs, kan zonder vaste benoeming nog niet genieten van onder meer moederschapsverlof. De extra 'incentives' kunnen het alsnog interessant maken om in het onderwijs te blijven, meent mevrouw Poleyn.

Het is haar niet duidelijk wat er bedoeld wordt met het feit dat men over knelpuntvakken om de tafel wil gaan zitten met onderwijs- en sociaaleconomische actoren.

Mevrouw Poleyn sluit zich aan bij wat de heer Sannen zei en stelt dat een belangrijk argument om te blijven lesgeven, ligt bij een werkdruk die niet te hoog is. De overheid kan daartoe bijdragen door de regelgeving eenvoudig te houden en niet te veel bijkomende gekleurde regelgeving op te leggen. Bovendien moeten scholen en directies gestimuleerd worden om een cultuur van vertrouwen, initiatief en openheid op te bouwen. Dat maakt de werkomgeving aangenaam en brengt de kwaliteiten van de leerkracht naar boven, besluit het lid.

2.6. Tussenkost van de heer Jef Tavernier

De heer *Jef Tavernier* is het meest opgevallen dat na enkele jaren een deel van de afgestudeerden afvalt. Hij begrijpt dat de lerarenopleiding voor masters slechts een bijdiploma is, maar kan het niet aan nemen van wie voor het regentaat kiest. Daar is het percentage van 50 percent uitstroom erbarmelijk en het gaat in dalende lijn. Het lid meent dat de begin-

wedde daarin een rol speelt. Kan daarin niet ingegrepen worden? Hij blijft een voorstander van de intussen afgeschafte vervangingspool, omdat de situatie daarna te veel onzekerheden schept voor beginners.

Hij erkent ook de genderproblematiek. De kwaliteit van de uitstroom kan problematisch zijn, maar ook de kwaliteit van de instroom baart de heer Tavernier zorgen.

Dat de zij-instroom geen groot succes is, wijt het lid aan de basisvergoeding en de erkende anciënniteit, die vaak zo laag is dat het gewoon niet interessant is voor de betrokkenen. Is het dan nodig om gepensioneerd aan te spreken? Volgens de heer Tavernier niet, maar wie er zin in heeft, moet wel die kans krijgen om weer in te stappen en er iets aan te verdienen.

Wat betreft de lerarenopleiding, meent de heer Tavernier dat de specialisatie en de gevraagde kennis impliceert dat er niet te veel vakken zijn. Hij vraagt zich wel af hoe het dan moet met iemand die inspanningen levert om bijkomende vakken en bekwaamheden aan te leren. Dat wordt niet financieel noch anders beloond, en dat vormt een factor in de reeks van problemen die het rapport ook aanbrengt.

2.7. Tussenkost van mevrouw Anissa Tamsamani

Mevrouw *Anissa Tamsamani* is het ermee eens dat heel wat is gebeurd om de lerarenopleiding weer aantrekkelijk te maken. Het lid vindt dat er, ondanks de economische crisis, toch aandacht moet blijven gaan naar de ondervertegenwoordiging van bepaalde doelgroepen in de lerarenopleiding, met name mannen en allochtonen. Ze ziet ook dat mensen sneller afhaken. Mensen zien het niet meer zitten. Het lid meent dat zeker in de steden, waar de populatie verandert, een aantal groepen aanmoediging nodig zullen hebben om in de lerarenopleiding te stappen. Ze vreest dat bepaalde hogescholen intensief zullen moeten rekruteren bij die doelgroepen om hun voortbestaan te garanderen. Daar moet ook het parlement blijvend oog voor hebben, oppert mevrouw Tamsamani.

2.8. Tussenkost van mevrouw Monica Van Kerrebroeck

Mevrouw *Monica Van Kerrebroeck*, voorzitter, wil nog mee onderstrepen wat al over de zij-instroom, anciënniteit en verloning is gezegd. Ze meent dat het niet de bedoeling mag zijn van mensen aan te trekken die beroepsmatig niet slagen en dan maar een alternatief zoeken in het onderwijs. Men moet probe-

ren de gemotiveerde mensen te vinden, stelt ze, en ze ook voldoende loon garanderen.

Vervolgens alludeert ze op de opleiding van directies. Er wordt volgens het lid te gemakkelijk van uitgegaan dat dit een intrinsieke kwaliteit van mensen is, terwijl het toch wel echt om een opleiding vraagt. Mevrouw Van Kerrebroeck legt uit dat men tegelijk pedagoog, administrator, planlezer enzovoort moet zijn. Vooral moet men voorkomen dat jonge instromers niet als opvulling gebruikt worden voor de enkele uren die overblijven na het opmaken van de roosters. Ze mogen niet dienen om te doen wat de oudere collega's afschudden. Er moet een inlooptijd zijn en ondersteuning vanuit de groep leerkrachten. Over al die zaken moet een goede directie waken, stelt het lid. Zo kan iemand die pas begint ook geen klastitularis zijn of coördinator worden: dat is onbegonnen werk en schrikt nieuwkomers af. Als de wil niet leeft in de scholen zelf om zorg te dragen voor wie in het onderwijs stapt, dan kan ook een loonsverhoging geen soelaas brengen, meent mevrouw Van Kerrebroeck.

3. Antwoorden van de minister en de heer Patrick Poelmans

Minister *Frank Vandenbroucke* beaamt dat de cijfers in het licht van het conjunctuurfenomeen moeten worden uitgezuiverd. Hij stelt echter drie beschouwingen daartegenover. Ten eerste herhaalt de minister dat de langetermijntrend van de Vlaamse arbeidsmarkt hoe dan ook een demografisch zeer krappe toekomst voorspelt. Met het oog op een heropleving over een aantal jaren, is het toch nodig zich grondig voor te bereiden, meent de minister.

Een tweede bedenking betreft het feit dat volgens de minister er altijd niches met heel zware knelpunten zullen blijven bestaan. De uitdaging blijft dus, al is die in tijden van laagconjunctuur allicht beperkt tot bepaalde niches, stelt hij.

Zijn derde beschouwing ondersteunt de visie dat het grootschalige afhaken een ernstig probleem is. Het impliceert een verkwisting van overheidsmiddelen, maar vooral van mentale inzet en vele inspanningen. Het gebeurt niet alleen bij masters in het secundair onderwijs, maar net zo goed bij kleuteronderwijs. Hij heeft het vooral ook moeilijk met het feit dat mensen voorbereid worden op iets dat ze dan met een negatief gevoel verlaten. De minister meent dat de hervorming van de lerarenopleiding in dat perspectief moet worden geëvalueerd over enkele jaren. Dan pas zal blijken welk effect dat heeft gehad.

De minister is het ook volmondig eens met mevrouw Van Kerrebroeck als ze stelt dat de problemen niet

alleen pecuniair of reglementair een oplossing moeten krijgen. Er is net zo goed maatschappelijk respect en een loopbaanbewust personeelsbeleid vanuit de directies nodig. De behoeften van mensen veranderen in de loop van een loopbaan en daar is men onvoldoende strategisch mee bezig, oppert de minister.

De heer Poelmans zal voor de minister toelichten welke wijzigingen intussen voorzien zijn aan de vergoedingen voor vervangers. Dat systeem is alvast verbeterd, meent de minister. Hij blijft sceptisch ten aanzien van een vervangingspool, ook voor een pool voor knelpuntvakken.

Ook over de genderdimensie en de vraag over het inzetten van onderwijzers lager onderwijs in kleuterklassen, zal de heer Poelmans verdere uitleg geven. De minister stelt dat dat laatste geen probleem is, maar dat daarom nog wel een beleid ter zake kan ontwikkeld worden.

Voorts neemt hij aandachtig nota van de pleidooien die zijn gehouden in het kader van de zij-instromers en de masters. Hij is niet echt optimistisch gestemd over een mogelijke en significante doorbraak met betrekking tot zij-instromers, omdat er bij een aantal partners een verwachtingspatroon leeft dat zou moeten inhouden dat maatregelen voor de hele bestaande groep kunnen worden genomen om zo de geschiedenis recht te zetten. De minister is er wel van overtuigd dat het probleem hoe dan ook moet worden aangepakt, zelfs al is het in een volgende regeringsonderhandeling.

De minister erkent de uitdaging, ook in een laagconjunctuur. Die is volgens hem enerzijds kwalitatief, maar ook reglementair zijn aanpassingen essentieel om knelpunten aan te pakken.

De heer *Patrick Poelmans* bevestigt dat er snel een nieuw arbeidsmarktrapport moet worden opgesteld om het effect van de nieuwe economische situatie te kunnen evalueren. Hij vindt wel dat een goede prognose moet kunnen steunen op stabiele gegevens. De situatie wordt tussentijds in elk geval via verschillende barometers opgevolgd, stelt hij, al is het niet mogelijk een frequentie aan te houden van meermaals per schooljaar een rapport te maken. Er is nog geen effect van de laagconjunctuur zichtbaar, verklaart de spreker. De werkloosheidscijfers voor leerkrachten tonen voor zowel basis- als secundair onderwijs nog altijd een sterke daling van het aantal werkzoekenden. Alleen voor regenten is de daling enigszins afgeremd sinds december. Hij haalt ook de concrete cijfers aan die de vergelijking maken met een jaar eerder: 8 percent minder werkzoekenden voor regenten, 26 percent voor licentiaten en masters en 15 percent voor leerkrachten basisonderwijs.

Met betrekking tot de vervangingspool en het systeem van de korte vervangingen is een aantal maatregelen naar aanleiding van cao VII van belang, legt de heer Poelmans uit. Scholen werden meer geresponsabiliseerd om een beleid te voeren ten behoeve van korte vervangingen. Sinds het schooljaar 2008-2009 is met een wijziging tegemoetgekomen aan de vraag om op het niveau van de scholengemeenschap toch een soort van vervangingspool aan te leggen. De middelen daartoe worden toegekend op het niveau van de samenwerkingsverbanden. In tegenstelling tot daarvoor kunnen de scholengemeenschappen de middelen clusteren om een aanstelling te doen voor een periode van langer dan enkele dagen, zodanig dat er geen effectieve vervanging moet gebeuren. Dat impliceert volgens de spreker dat men kan kiezen hoe de vervangingen worden ingevuld, en dat volgens de knelpunten zoals men die zelf ervaart. Een leerkracht kan zo dan ingezet worden voor verschillende korte vervangingen binnen de scholengemeenschap. Het systeem zal op gebruik geëvalueerd worden, besluit de heer Poelmans.

In het arbeidsmarktrapport wordt niet ingegaan op de vraag waarom leerkrachten afhaken stelt de spreker, maar hij verwijst wel naar een KUL- en VUB-studie over de aantrekkelijkheid van het leerkrachtenberoep¹. Die ging na waarom mensen voor de leerkrachtenopleiding kozen, en daarna ook in het beroep stapten en er wilden blijven. Naast de intrinsieke motivering, bleken ook werkzekerheid en primaire en secundaire arbeidsomstandigheden belangrijk. Ook werkdruk blijkt cruciaal in de keuze om in het onderwijs te blijven.

In verband met de genderproblematiek kan de heer Poelmans ter zitting geen cijfers meedelen, maar hij kan wel meegeven dat in het laatste jaar van de lerarenopleiding er slechts enkele mannen zitten en ook kiezen voor het onderwijs. Allochtonen zijn ook zeldzaam, maar in dat verband lopen al projecten in bepaalde hogescholen, merkt de heer Poelmans op.

De spreker meent dat de vraag inzake inzetbaarheid erom draait of het kleine overschot aan onderwijzers niet kan worden ingezet in het kleuteronderwijs. Hij maakt de vergelijking met 2000 waar de situatie net omgekeerd was. Toen werd ongeveer 10 percent van de tijdelijke leerkrachten in het lager onderwijs aangesteld met een voldoende geacht bekwaamheidsbewijs. Het is dus ook mogelijk om een onderwijzer aan te stellen in het kleuteronderwijs, stelt de heer Poelmans, aan dezelfde voorwaarden qua loon en

benoemingsmogelijkheden. Hij erkent dat er in de praktijk allicht remmen zijn, maar statutair kan het.

Ook in het algemeen blijkt dat er in de laatste jaren een positieve evolutie merkbaar is van de voldoende geachte bekwaamheidsbewijzen, vooral in het secundair onderwijs. De regionale verschillen zijn inderdaad heel groot, geeft de heer Poelmans toe. Dat is vooral zo in de grootstedelijke gebieden. De indicatoren van het tekort zijn er veel sterker. Het aantal mensen dat wordt aangesteld met een voldoende geacht bekwaamheidsbewijs is veel groter in Brussel en het aantal mensen dat in Brussel uitstroomt na vijf jaren is ook veel groter, tot het driedubbele van de rest van Vlaanderen. De heer Poelmans onderstreept dat, voor wat betreft de uitstroom in Brussel, de uitstroom er slaat op het percentage van leerkrachten dat start in Brussel en na vijf jaar niet langer in Brussel werkt. Ook Antwerpen kent grote problemen qua in- en uitstroom. De ons omringende landen kampen met hetzelfde probleem.

In verband met TBS verduidelijkt de heer Poelmans dat mensen met TBS tijdelijk opnieuw in actief dienstverband kunnen treden bij tekorten. Die maatregel is gewijzigd sinds het lopende schooljaar. De maatregelen die zijn opgenomen in het decreet op het Lerarenambt zijn verlengd en verbeterd, stelt hij. Er is minder administratieve rompslomp. De betalingsvoorwaarden bij cumulatie die al golden voor het secundair onderwijs zijn uitgebreid naar het basisonderwijs, wat vooral van belang is bij het stelsel van korte vervangingen. Een piste die al werd voorgesteld, is dat een terugkeer uit TBS niet meer mogelijk is, omdat dit een vervroegde uitstap zou kunnen aanmoedigen. Er is op dat vlak echter nooit een onderscheid geweest tussen de verschillende onderwijsniveaus, besluit de heer Poelmans. Alleen was voor het kleuteronderwijs een uitstap op 56 jaar mogelijk, terwijl dat in de andere niveaus op 58 ligt.

– Repliek

De heer *Ludo Sannen* komt terug op wat de minister een probleem van maatschappelijke waardering noemde. Hij meent dat het hem niet zozeer daar zit, maar wel bij de maatschappelijke verwachting. Samen met de verwachting van de overheid zet dat druk. Leerkrachten staan permanent ter discussie, moeten zich verantwoorden, zijn overbevraagd en gaan daardoor aan zichzelf twijfelen, stelt het lid. Dat vergt allemaal zoveel energie dat er tijd voor het ambt zelf verloren gaat, meent hij. Dat zou leiden tot een aanvoelen van overintensiteit in het beroep. De heer Sannen is ervan overtuigd dat tegenover de kwetsbaarheid van de leerkracht alleen vertrouwen kan worden geplaatst en daarin is de schoolomge-

¹ De roeping tot leerkracht: een onderzoek naar de aantrekkelijkheid van het leerkrachtenberoep anno 2002/Nick Matheus, Jessy Siongers, Inge Van den Brande. – Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2002. - 38 p.

ving en dus de verantwoordelijkheid van directies cruciaal. Daarnaast moet ook de regelgeving van de overheid met de vinger worden gewezen, herhaalt hij naar mevrouw Katrijn Ballet, omdat die de indruk wekt dat de leerkracht zich voortdurend moet afvragen waar hij mee bezig is.

De *minister* beaamt de stelling van de heer Sannen.

De verslaggever,

De voorzitter,

Dirk
DE COCK

Monica
VAN KERREBROECK
